

ΧΑΝΙΑ

Ιστορική περιήγηση στον τόπο και τον χρόνο, στα σοκάκια της παλιάς πόλης, στην ιστορία μιας από τις αρχαιότερες πόλεις της Ελλάδας, με εμφανή, σε κάθε στάση, τα χνάρια των διαφορετικών πολιτισμών που άφησαν το αποτύπωμά τους.

ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑΣΗ 1Η: ΠΛΑΤΕΙΑ 1866

Πρώτη στάση στην -επίσης- πρώτη πλατεία της νέας πόλης, διαμορφωμένη στη θέση των μουσουλμανικών νεκροταφείων (Μεζαριών) και γνωστότερη παλιότερα με το όνομα «Πλατεία Νέων Καταστημάτων». Το παρελθόν της αυτό των νεκροταφείων υπενθυμίζει το μεταφερόμενο από τον τεκέ των Μεβλεβίδων (σήμερα ΚΑΠΝΚ) σιντριβάνι στο κέντρο της, ενώ πρόσθετη ιστορικότητα της προσδίδουν οι προτομές οκτώ ηρωικών μορφών των Χανίων, θυμίζοντας στον τομέα αυτό το Πεδίο του Αρεώς της Αθήνας & τον Κήπο Ηρώων του Μεσολογγίου. Πρόκειται για τις προτομές των Βασιλείου Χάλη, στρατάρχη της Κρήτης, Μαθιού Μυλωνογιάννη, γενικού αρχηγού του Αποκόρωνα, Χατζημιχάλη Γιάνναρη, γενικού αρχηγού Κυδωνίας, Κωσταρού Βολουδάκη, αρχηγού του Αποκόρωνα, Κωνσταντίνου Κρίαρη, αρχηγού του Σελίνου, Αναγνώστη Σκαλίδη, αρχηγού της Κισάμου, Ιωάννη Ζυμβρακάκη, στρατιωτικού διοικητή των Χανίων κατά την επανάσταση του 1866 και

του Σταμάτη Βολάνη, επίλαρχου που εκτελέστηκε το 1935 ως συμμετέχων στο κίνημα του έτους εκείνου.

ΣΤΑΣΗ 2Η: ΟΔΟΣ ΧΑΛΗΔΩΝ – ΚΤΗΡΙΟ ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ – ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Ακολουθούμε τώρα τον κεντρικό δρόμο εισόδου στη μεσαιωνική πόλη των Χανίων, τη Ruga Magistra, κάτω από την οποία θα πρέπει να διασώζονται τμήματα τουλάχιστον του αγωγού που οδηγούσε το νερό από τα Περιβόλια στο κεντρικό αναβρυτήριο των Χανίων στο τέλοσ του δρόμου, στην πλατεία του Σαντριβανιού. Μπροστά μας έχουμε ένα τυπικό εμπορικό κτήριο νεοκλασικής αρχιτεκτονικής των αρχών του 20ού αιώνα (1910), γνωστό ως «Καταστήματα Κούνδουρου» από το όνομα του ιδιοκτήτη του. Στο πρώτο τρίτο του τριμερούς κτηρίου στεγάζεται σήμερα η Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων.

ΣΤΑΣΗ 3Η: ΟΔΟΣ ΧΑΛΗΔΩΝ – ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ – ΜΟΝΗ ΚΑΠΟΥΤΣΙΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Το έτος 1879 στην οδό Χάληδων εγκαινιάστηκε ο καθολικός ναός των Χανίων, αφιερωμένος στην Παναγία. Από τότε βρίσκεται σε συνεχή λειτουργία και αποτελεί τόσο τον εννοιακό ναό των καθολικών χριστιανών της πόλης όσο και τον καθεδρικό ναό της Καθολικής Επισκοπής Κρήτης. Ο ναός είναι νεοκλασικού ρυθμού. Δίπλα ακριβώς βρίσκεται η μονή των Καπουτσίνων μοναχών, η οποία ιδρύθηκε από μοναχούς που έφτασαν στα Χανιά το έτος 1566. Εντυπωσιακό είναι και το θύρωμα με την επιγραφή στο επιστήλιό του «VERORUM PATER PAVI S SPIRITU MDCXI».

ΣΤΑΣΗ 4Η: ΟΔΟΣ ΧΑΛΗΔΩΝ – ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΑΘΕΔΡΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΕΙΣΟΔΙΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Ο σημερινός καθεδρικός ναός είναι οικοδομημένος στη θέση παλαιότερου ναού της Παναγίας του 14ου αιώνα. Το έτος 1645 μετατράπηκε σε σαπωνοποιείο, χωρίς να αλλάξει η διαρρυθμισή του. Επί σουλτάνου Αβδούλ Μετζίτ, στα πλαίσια των οθωμανικών μεταρρυθμίσεων η Χριστιανική Κοινότητα των Χανίων ζήτησε τον χώρο για την αναβίωση του ναού. Ο χώρος παραχωρήθηκε και οι οικοδομικές εργασίες ξεκίνησαν με σημαντική επιχορήγηση από το Οθωμανικό δημόσιο ταμείο και ενίσχυση της Χριστιανικής Κοινότητας των Χανίων. Οι εργασίες ολοκληρώθηκαν το 1860 και ο ναός απέκτησε τη μορφή τρικλίτης βασιλικής με υπερυψωμένο το μεσαίο κλίτος. Ο ανατολικός τοίχος του κοσμείται με μεγάλες και εντυπωσιακές αγιογραφίες των Γ. Καλλιτεράκη, Γ. Σταυράκη, Ε. Τριπολιτάκη και Δ. Κοκότση. Γύρω από το ναό ήταν οικοδομημένα τα Χριστιανικά Καταστήματα της πόλης, που κάρηκαν κατά τους εμπρησμούς του 1897 και ανοικοδομήθηκαν επί Αυτονομίας με χρήματα του τσάρου της Ρωσίας. Τα κτήρια αυτά κατεδαφίστηκαν κατά τις δεκαετίες του 1950-1960, για διεύρυνση του αύλειου χώρου του ναού.

ΣΤΑΣΗ 5Η: ΟΔΟΣ ΧΑΛΗΔΩΝ – ΧΑΜΑΜ

Το μεγαλύτερο από τα οθωμανικά λουτρά της πόλης, χωρίς την περιμετρική του στοά, η οποία και έχει κατεδαφιστεί. Χρησιμοποιείται ως εμπορικό κατάστημα, ενώ στη θύμηση των παλιότερων υπάρχει εκείνη του καμπανοχυτηρίου. Το συγκρότημά του χαμάμ οικοδομήθηκε στη θέση της μονής της Αγίας Κλάρας της περιόδου της Βενετοκρατίας.

ΣΤΑΣΗ 6Η: ΤΟ ΠΑΛΙΜΨΗΣΤΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ

Στο μεγάλο κτηριακό συγκρότημα της καθολικής μονής του Αγίου Φραγκίσκου διακρίνονται πολλές οικοδομικές φάσεις. Το αρχικό τμήμα του καθολικού βρίσκεται στο μέσο του σημερινού κτηρίου και στεγαζόταν με διαφορετικό τρόπο, μέχρι που σε επόμενη φάση η στέγη έγινε οξυκόρυφη και το εσωτερικό του ναού διαμορφώθηκε σε κλίτη. Αργότερα κατασκευάστηκαν τα τρία παρεκκλήσια που διακρίνονται στη βόρεια πλευρά, ενώ τα κελιά των μοναχών στη νότια πλευρά, που διαμορφώνονταν σε διπλή στοά, παραμένουν ενταγμένα στα εκεί καταστήματα. Εκτός των παραπάνω, διασώζεται ο κήπος της μονής και η βάση του πύργου του καμπαναριού. Στα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής ο ναός είχε μετατραπεί στο τζαμί Γιουσούφ Πασά, οπότε στη βορειοδυτική του πλευρά προστέθηκε ο -ερειπωμένος σήμερα- μιναρές και η κρήνη της αυλής. Σήμερα χρησιμοποιείται ως Αρχαιολογικό Μουσείο και στον εσωτερικό του χώρο και στην αυλή εκτίθενται τεκμήρια όλων των ιστορικών περιόδων της πόλης των Χανίων και της ενδοχώρας τους.

ΣΤΑΣΗ 7Η: ΟΔΟΣ ΧΑΛΗΔΩΝ – ΠΑΛΙΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ

Στη θέση του θεωρούμενου ως ενετικού ναυαρχείου στεγάστηκε επί οθωμανικής κατοχής το Δημαρχείο της πόλης και το πολιτικό της νοσοκομείο, με την προσθήκη ορόφου. Σήμερα που το κτήριο επισκευάζεται, μας εντυπωσιάζουν τα δилоβα υψίκορμα παράθυρα και το θύρωμα που διανοίγεται στην κάθετη οδό Ζαμπελίου και που ίσως κάποτε ανήκε στο ίδιο συγκρότημα, όπως βέβαια και η πλάκα της οθωμανικής κρήνης ακριβώς στη γωνία των δύο δρόμων.

ΣΤΑΣΗ 8Η: ΠΑΡΟΔΟΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ – ΕΒΡΑΪΚΗ ΣΥΝΑΓΩΓΗ

Η εβραϊκή κοινότητα των Χανίων είναι μία από τις αρχαιότερες της Ευρώπης, πιθανόν του 10ου μ.Χ. αιώνα. Το κτήριο στο οποίο στεγάστηκε γύρω στο έτος 1560, αποτελούσε πριν τον καθολικό ναό της Αγίας Αικατερίνης, που είχε καταστραφεί από κανονιοβολισμό. Παραχωρήθηκε στην εβραϊκή κοινότητα της πόλης ως ανταπόδοση της εργασίας που είχε προσφέρει στην οικοδόμηση των τειχών. Πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο λειτουργούσαν στα Χανιά δύο συναγωγές, που μοιράζονταν μια κοινή αυλή. Η δεύτερη καταστράφηκε κατά τη Μάχη της Κρήτης, ενώ εκείνη που διασώθηκε και είδε την εβραϊκή κοινότητα της πόλης, που τότε απαρτιζόταν από 267 άτομα, να δολοφονείται από τα χιτλερικά στρατεύματα κατοχής ήταν η συναγωγή Etz Hayyim, που στη συνέχεια μετατράπηκε σε στάβλο. Η ανοικοδόμησή της ξεκίνησε τη δεκαετία του 1990 και σήμερα είναι επισκέψιμη και χαρακτηρίζεται από μια πολύ υποβλητική ατμόσφαιρα.

ΣΤΑΣΗ 9Η: ΟΔΟΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ – ΜΕΓΑΡΟ ΚΛΑΔΟΥ

Στο μέγαρο αυτό, ένα από τα πολλά που διασώζονται στην Παλιά Πόλη των Χανίων, και του οποίου η συμμετρία έχει παραβιαστεί όσο ανεβαίνουμε προς τα επάνω με τις νεότερες οικοδομικές εργασίες, εντυπωσιακό είναι το διασωζόμενο οικόσημο με την επιγραφή "Nulli parvus est census cui magnus est animus", που σε ελεύθερη μετάφραση σημαίνει "Κανένας δεν είναι φτωχός όταν έχει πλούσια καρδιά". Πρόκειται πιθανότατα για το οικόσημο και το μέγαρο του Νικολάου Κλάδου, νομικού που σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Πάντοβα. Πρόκειται για έναν «ομιλούντα θυρεό», εφόσον εικονίζει ένα κλάδο δέντρου.

ΣΤΑΣΗ 10Η: ΟΔΟΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ – ΚΙΟΣΚΙΑ ΚΑΙ ΤΣΑΤΜΑΔΕΣ

Η οδός Ζαμπελίου και οι κάθετοι δρόμοι διασώζουν εξωτερικούς τσατμάδες και κιόσκια (σαχνισιά), που μας επιτρέπουν να φανταστούμε την τυπική εμφάνιση βαλκανικής πόλης που θα είχαν τα Χανιά κατά την περίοδο της οθωμανικής κατοχής. Και οι μεν τσατμάδες και τα μπαγδατιά επιβλήθηκαν νομοθετικά από την Υψηλή Πύλη μετά τον καταστροφικό για την Κρήτη σεισμό του 1856, τα σαχνισιά όμως είχαν αρχίσει να κατασκευάζονται από πολύ νωρίτερα, προωθώντας τα κτήρια μπροστά από την οικοδομική γραμμή και επιτρέποντας έτσι τη διεύρυνση των χώρων και τη μεγέθυνση της ορατότητας από το εσωτερικό των κατοικιών.

ΣΤΑΣΗ 11Η: ΟΔΟΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ – ΤΕΜΕΝΟΣ ΜΕΧΜΕΤ ΑΓΑ

Στη συμβολή της Ζαμπελίου με την οδό Σκουφών κατά τη Βενετοκρατία βρισκόταν ο ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, ο οποίος μετατράπηκε από τους κατακτητές σε τέμενος του Μεχμέτ Αγά. Από αυτό σώζεται σήμερα η βάση του μιναρέ, ενώ στο εσωτερικό του εκεί καταστήματος διακρίνεται το μιχράμπ του τεμένους και τμήμα της σκάλας ανόδου στον μιναρέ. Στην κάθετη οδό Σκουφών διασώζεται η κρήνη που χρησίμευε στους τελετουργικούς καθαρμούς των πιστών.

ΣΤΑΣΗ 12Η: ΟΔΟΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ – ΜΕΓΑΡΟ RENIER

Ανεβαίνοντας τα σκαλοπάτια του δρόμου, συναντάμε το μέγαρο της οικογένειας Renier, απόγονοι της οποίας εξακολουθούν να κατοικούν στην Κρήτη με το επώνυμο Ρενιέρης. Η είσοδος στο παρεκκλήσι της οικογένειας είναι εφικτή μέσω του καταστήματος έργων τέχνης που χρησιμοποιεί σήμερα τον παράπλευρο χώρο. Πιο εύκολα προσπελάσιμο είναι το εντυπωσιακό θύρωμα εισόδου στο μέγαρο, με το ανάγλυφο γείσο με ανθέμια και το περιμετρικό κυμάτιο. Συγκινητική είναι η επιγραφή στο επιστήλιό του: «Πολλά έφερε, έκανε και μελέτησε ο γλυκός πατέρας, κοπίασε και ίδρωσε. Αιώνια γαλήνη ας τον σκεπάζει. 1608. Ειδόι Ιανουαρίου».

ΣΤΑΣΗ 13Η: ΛΙΜΑΝΙ ΧΑΝΙΩΝ

Ο κόλπος των Χανίων είναι αρκετά ανοιχτός και εκτεθειμένος στις καιρικές συνθήκες και γι' αυτό δεν ήταν ιδιαίτερα πρόσφορος για την κατασκευή λιμανιού. Η κατάληψη όμως της πόλης από τους Γενουάτες ανέδειξε την ανάγκη δημιουργίας του. Ακολούθησε η

κατασκευή του μεταξύ των ετών 1320 και 1356, με τον βόρειο λιμενοβραχίονά του να εδράζεται επάνω σε μια σειρά νησίδων, σκοπέλων και υφάλων. Οπωσδήποτε η ανατολική του λεκάνη υπέφερε διαχρονικά από τις προσχώσεις, οπότε χρειαζόταν διαρκείς εκβαθύνσεις και τα μεγάλα πλοία αδυνατούσαν να τη χρησιμοποιήσουν. Πολύ συχνά στις εκθέσεις τους οι Βενετοί αξιωματούχοι αναφέρονταν σε εργασίες που εκτελούνταν αλλά και στην ανάγκη διαρκούς καθαρισμού και εκβάθυνσής του.

Το έτος 1551 πραγματοποιήθηκε ακόμη μία εκβάθυνσή του αλλά και η κατασκευή χαμηλού τείχους με επάλξεις κατά μήκος του λιμενοβραχίονα, οπότε και το λιμάνι περιελήφθη στον αμυντικό σχεδιασμό των Χανίων.

ΣΤΑΣΗ 14Η: ΦΡΟΥΡΙΟ ΦΗΡΚΑ

Αν και σήμερα φέρει το τουρκικό όνομα Φηρκά, που σημαίνει στρατώνας, το φρούριο αυτό είχε κατασκευαστεί επί Βενετοκρατίας στη δυτική είσοδο του λιμανιού, προκειμένου να το προστατεύει με τα κανόνια του και με μια αλυσίδα που απλωνόταν σε περιόδους πολιορκίας. Στο εσωτερικό του περιλαμβάνει στρατώνες, αποθήκες πολεμικού υλικού και μια μεγάλη δεξαμενή νερού. Σ' ένα υπέρθυρο σώζεται η κτητορική μεγαλογράμματη επιγραφή "Aloysius Bracadeus Provisor Cydoniae MDCXX". Στα μεταγενέστερα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής το φρούριο εκτός από στρατώνας χρησιμοποιήθηκε και ως φυλακή.

ΣΤΑΣΗ 15Η: ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΣ ΦΑΡΟΣ

Κατά την περίοδο της Αιγυπτιακής Αυτοκρατορίας (1831-1841) στο λιμάνι των Χανίων πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα, πέραν εκείνων του καθαρισμού του από την άμμο. Ο διοικητής της Κρήτης Μουσταφά Πασάς προχώρησε τόσο στην επισκευή του λιμενοβραχίονά του όσο και στην κατασκευή ενός όμορφου φάρου, που αποτελεί έκτοτε τοπίο των Χανίων. Οι εργασίες αυτές είχαν μεγάλο κόστος αλλά έδωσαν ώθηση στο εμπόριο και συνολικά στην οικονομική ζωή της περιφέρειας. Οπωσδήποτε η σημερινή εικόνα του Φάρου, ο οποίος εδράστηκε στον προγενέστερο του τέλους του 16ου αιώνα, διαμορφώθηκε στα τέλη της Οθωμανικής κυριαρχίας, οπότε προστέθηκαν η σκάλα στην ανατολική του πλευρά και οι αγωγοί μέσω των οποίων διέρχεται η θάλασσα κάτω από την επιφάνεια της βάσης του. Το σχήμα του δεν είναι σταθερό: η βάση του είναι οκταγωνική, το μεσαίο του τμήμα έχει σχήμα κανονικού δεκαεξάγωνα και η απόληξή του είναι κυλινδρική, παραπέμποντας σε κτήριο μινιάρε. Τα έργα στο λιμάνι επαναλήφθηκαν κατά την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας και μετέπειτα, με βασική επέμβαση την κρηπίδωσή του.

ΣΤΑΣΗ 16Η: ΤΖΑΜΙ ΚΙΟΥΤΣΟΥΚ ΧΑΣΑΝ (ΓΙΑΛΙ ΤΖΑΜΙΣΙ)

Το τζαμί αυτό οικοδομήθηκε κατά το δεύτερο μισό του 17ου αιώνα από τον πρώτο φρούραρχο των Χανίων Κιουτσούκ Χασάν. Χωροθετήθηκε στο λιμάνι, από το οποίο και πήρε το ανεπίσημο όνομά του Γιαλί τζαμίσι (τέμενος του γιαιού). Αποτελεί ένα επιφανές δείγμα ισλαμικής τέχνης, για τα μέτρα της Κρήτης. Σήμερα έχει αναπαλαιωθεί και λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος.

ΣΤΑΣΗ 17Η: ΚΑΣΤΕΛΙ – ΟΔΟΣ ΚΑΝΕΒΑΡΟ (Corso)

Ο λόφος του Καστελιού αποτέλεσε το πρωτοκύτταρο της κατοίκησης στην περιοχή των Χανίων, προσφέροντας τα πλεονεκτήματα της προστασίας από την θάλασσα και της παραγωγικής ενδοχώρας, έχοντας όλες τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της αλιείας και του εμπορίου. Το Καστέλι αποτελούσε από τα μεταβατικά νεολιθικά τουλάχιστον χρόνια μέχρι και την περίοδο της πρώιμης Οθωμανικής κατοχής το κέντρο της κατοίκησης. Οι Βενετοί κατακτητές φρόντισαν να επισκευάσουν τα υπάρχοντα τείχη του Καστελιού (Παλαιόκαστρου) και να τα υψώσουν. Μέσα σ' αυτά εγκατέστησαν όλες τις κρατικές λειτουργίες και ανήγειραν τις ιδιωτικές τους κατοικίες. Ο χώρος οργανώθηκε πολεοδομικά κατά μήκος ενός ευρέως δρόμου, του Corso, (σημερινή οδός Κανεβάρο), που συνέδεε τις δύο βασικές πύλες του κάστρου.

ΣΤΑΣΗ 18Η: ΚΑΣΤΕΛΙ – ΟΔΟΣ ΛΙΘΙΝΩΝ – ΕΝΕΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΓΑΡΑ

Στο μέγαρο των Ενετικών Αρχείων σώζεται ένα εντυπωσιακό θύρωμα της πόλης, με τη λατινική μεγαλογράμματη επιγραφή "Regiminis Vigilantia Archivium ex Augustaforma Constructum Anno Domini MDCXXIII" που μεταφράζεται «Με κυβερνητική εντολή και σε αυτοκρατορική μορφή οικοδομήθηκε το Αρχείο το έτος 1624». Περνώντας το στεγασμένο πέρασμα βρισκόμαστε σε μια μαγευτική πλατειούλα-διεύρυνση, στην οποία διασώζεται η κατοικία του Ρέκτορα με το πιο εντυπωσιακό από τα διασωζόμενα θυρώματα της πόλης.

ΣΤΑΣΗ 19Η: ΚΑΣΤΕΛΙ – ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Η ανασκαφή στην περιοχή που βρισκόμαστε καλύτερη περίοδο 5000 χρόνων, από τα προανακτορικά χρόνια μέχρι τις μέρες μας. Στην προανακτορική περίοδο (3000-1900 π.Χ.) οι οικισμοί που υπήρχε εδώ παρουσίαζε σημεία ευμάρειας. Στα τέλη της περιόδου αυτής μετατράπηκε σε ανακτορικό κέντρο. Στην παλαιονακτορική περίοδο (1900-1700 π.Χ.) αντίθετα, τα ανασκαφικά ευρήματα είναι αναλογικά πολύ περιορισμένα, αλλά οπωσδήποτε ο οικισμός συνέχισε να υφίσταται. Από την επόμενη περίοδο, την νεοανακτορική (1700-1450 π.Χ.), μπορούμε να παρατηρήσουμε ένα ολόκληρο κτήριο, κάποτε διώροφο, με 14 δωμάτια στο ισόγειο και λείψανα άλλων τριών κτηρίων. Το έτος 1450 π.Χ. εκδηλώθηκε μια καταστρεπτική φωτιά, η οποία παρόλη την καταστροφή που

επέφερε συντέλεσε στη διάσωση των πινακίδων Γραμμικής Β' γραφής που υπήρχαν εδώ. Στα παλαιοχριστιανικά χρόνια στον χώρο ανεγέρθηκε τρίκλιτη βασιλική, από την οποία διασώζονται σπαράγματα των τοίχων και των ψηφιδωτών που κοσμούσαν το δάπεδό της. Κατά τη Βενετοκρατία οικοδομήθηκε στην ίδια θέση ο καθεδρικός ναός (Duomo), αφιερωμένος στην Παναγία. Επί οθωμανικής κατοχής ανεγέρθηκε το τζαμί Κοτζά Μουσά Πασά, προς τιμήν του ναυάρχου του στόλου που μετέφερε τα οθωμανικά στρατεύματα στην Κρήτη. Η ευρύτερη περιοχή υπέστη τεράστιες καταστροφές από τους βομβαρδισμούς της Μάχης της Κρήτης.

ΣΤΑΣΗ 20η: ΚΑΣΤΕΛΙ – ΠΑΡΟΔΟΣ ΟΔΟΥ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Στο κατάστρωμα της οδού, ακριβώς νότια του κτηρίου της Μερραρχίας, στην κορυφή του λόφου, έχει ανασκαφεί σειρά κυλινδρικών ορυγμάτων, λαξευμένων στον μαλακό βράχο. Τα περισσότερα από τα ορύγματα αυτά έχουν μεγάλο βάθος και ανήκουν στην μεταβατική Νεολιθική περίοδο, έχουν διανοιχτεί δηλαδή περίπου 3500 χρόνια π.Χ. Αποτελούν την αρχαιότερη μαρτυρία κατοίκησης στην περιοχή των Χανίων και φαίνεται ότι έχουν σχέση με τη θεμελίωση πασσαλόπηκτων οικημάτων. Οπως έχει αποδειχτεί και σε άλλες περιπτώσεις, τα οικήματα αυτού του είδους δεν συνδέονται μόνο με λίμνες ή ποτάμια αλλά μερικές φορές συναντώνται και σε λόφους.

ΣΤΑΣΗ 21Η: ΚΑΣΤΕΛΙ – ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ – ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

Η Μονή της Παναγίας των Θαυμάτων (Santa Maria dei Miracoli) ανήκε στις Δομινικανές μοναχές και είχε οικοδομηθεί το έτος 1615. Από το συγκρότημά της διασώζεται ο νότιος τοίχος του καθολικού και ένα μέρος του ανατολικού, όπως και ένα τμήμα των κελιών στη νότια πλευρά του, στο τέρμα της οδού Αγίου Μάρκου. Διακρίνεται ένα τμήμα από τον σκεπαστό διάδρομο με την τοξοστοιχία και τα κελιά στο ισόγειο και στον όροφο, που σήμερα ανήκουν σε ιδιώτες. Το καθολικό της Μονής ήταν μονόκλιτο με τις γωνίες ενισχυμένες από λαξευτούς πεσσούς.

ΣΤΑΣΗ 22Η: ΑΚΤΗ ΤΟΜΠΑΖΗ – ΝΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟ ΑΡΣΕΝΑΛΙ

Τα δύο πρώτα νεώρια (arsenali) ολοκληρώθηκαν το 1526. Το 1593 ολοκληρώθηκε το νότιο συγκρότημα με την κατασκευή 17 ακόμη νεωρίων. Το 1607 ξεκίνησε η κατασκευή στο μυχό του λιμανιού 5 ακόμη νεωρίων, από τα οποία ολοκληρώθηκαν τα 2 και ακούγονται μέχρι τις μέρες μας με το όνομα Μόρο του Γενικού Προβλεπτή που προώθησε την κατασκευή τους. Σήμερα σώζονται και τα 2 ενώ από την ομάδα των 17 σώζονται 7 συνεχόμενα. Πρόκειται για εντυπωσιακές σε διαστάσεις θολοσκέπαστες κατασκευές, οι οποίες αρχικά ήταν ανοικτές προς την πλευρά της θάλασσας, που εισχωρούσε στο εσωτερικό τους προκειμένου να είναι δυνατή η ανάσυρση των σκαφών. Δυτικότερα, ακριβώς μπροστά μας, σώζεται ακόμα ένα νεώριο, μεμονωμένο, το γνωστό ως Μεγάλο Αρσενάλι. Κατασκευάστηκε επί των ημερών του Γενικού Προβλεπτή Alvise Grimani και κατά καιρούς εξυπηρέτησε σημαντικές δημόσιες λειτουργίες (νεώριο, σχολείο, νοσοκομείο, δημαρχείο). Σήμερα έχει αναστηλωθεί και μετατραπεί σε Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου. Στο Νεώριο Μόρο στεγάζεται Έκθεση Ελληνικής Παραδοσιακής Ναυπηγικής, που περιλαμβάνει το γνωστό ανακατασκευασμένο Μινωικό Πλοίο και μια συλλογή από παραδοσιακά σκαριά πλοίων και διάφορα εκθέματα από τη θαλάσσια ιστορία της Κρήτης.

ΣΤΑΣΗ 23Η: ΟΔΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ – ΜΙΝΩΙΚΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗ ΚΑΘΑΡΜΩΝ

Στο ισόγειο του σημερινού κτηρίου και πίσω από την κατατοπιστική πινακίδα μπορούμε να παρατηρήσουμε τμήμα ενός μεγάλου συγκροτήματος 750 περίπου τετραγωνικών μέτρων, το υπόλοιπο μέρος του οποίου έχει ανασκαφεί και καταχωθεί στην παρακείμενη οικοδομή. Το ένα από τα οκτώ διακρινόμενα δωμάτια λειτουργήσε ως άδυτο (ή δεξαμενή καθαρμών, όπως συνηθίζεται να αποκαλείται στην μινωική ανακτορική ορολογία). Το άδυτο αυτό είναι στην πραγματικότητα το μοναδικό που έχει εντοπιστεί μέχρι σήμερα στη δυτική Κρήτη. Διέθετε κατάγραφους τοίχους, οικοδομήθηκε κατά τον 17ο αιώνα και καταστράφηκε από πυρκαγιά γύρω στο έτος 1600 π.Χ.

ΣΤΑΣΗ 24Η: ΟΔΟΣ ΣΗΦΑΚΑ – ΠΑΛΙΜΨΗΣΤΟ ΤΕΙΧΩΝ

Το τείχος των Βυζαντινών χρόνων οικοδομήθηκε κατά τη δεύτερη Βυζαντινή περίοδο της Κρήτης και εδραζόταν επάνω σ' εκείνο της Ελληνιστικής περιόδου. Το περίγραμμα του είναι ακανόνιστο και αποτελείται, στα σημεία που διασώζονται μέχρι τις μέρες μας, από ευθύγραμμα τμήματα, που διακόπτονται από μικρούς ορθογώνιους ή πολυγωνικούς πύργους. Στα βόρεια ήταν ατελές, εξαιτίας της διαμόρφωσης των βράχων, σε ορισμένα σημεία των οποίων απλά τους συμπλήρωνε σε ύψος. Αντίθετα στις άλλες πλευρές κάλυπτε απόλυτα τις ανάγκες προστασίας της πόλης. Στην ανέγερσή του είχε γίνει εκτεταμένη χρήση οικοδομικού υλικού της αρχαίας Κυδωνίας. Το τείχος διέθετε τέσσερις πύλες, από τις οποίες σήμερα δεν διατηρείται καμία. Στο τμήμα του που βλέπουμε στην οδό Σήφακα διακρίνονται όλες αυτές οι ιστορικές φάσεις.

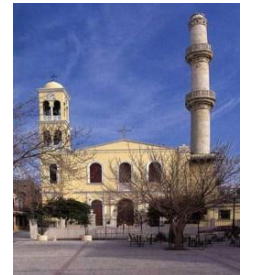

ΣΤΑΣΗ 25Η: ΟΔΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ – ΣΠΛΑΝΤΖΙΑ ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ ΡΟΚΟΣ

Στη συνοικία Σπλάντζια κατοικούσαν στα τέλη του 19ου αιώνα 780 οθωμανικές οικογένειες και μόλις 150 χριστιανικές. Σήμερα η συνοικία αποτελεί ένα παλιμψηστο των Χανίων, με τις ανασκαμμένες μινωικές αρχαιότητες, τον ναό του Αγίου Ρόκου, τον ναό του Αγίου Νικολάου – Χιουνγκάρ τζαμιάς, τον ιστορικό πλάτανο της επανάστασης του 1821 και την υπόγεια κρήνη. Ο ναός του Αγίου Ρόκου διασώζεται καλά συντηρημένος και επισκέψιμος Είναι δίκλιτος, με αρχαιότερο το βόρειο κλίτος, και το νότιο διακοσμημένο σύμφωνα με τις τάσεις της ευρωπαϊκής Αναγέννησης και του Μανιερισμού.

ΣΤΑΣΗ 26Η: ΠΛΑΤΕΙΑ 1821 – ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΠΑΛΙΜΨΗΣΤΟ

Η Μονή του Αγίου Νικολάου των Δομινικανών μοναχών οικοδομήθηκε γύρω στο έτος 1320 και αποτελούνταν από το καθολικό σε ρυθμό βασιλικής και από μια διπλή στοά κελιών στη βόρεια του πλευρά. Σήμερα σώζεται αλλοιωμένο το καθολικό και ένα μέρος της στοάς. Σώζεται επίσης το υπόλοιπο της βάσης του υψηλού κωδωνοστασίου της μονής, το οποίο αποτελεί το βορειοδυτικό τμήμα του ιερού. Επί Οθωμανικής κατοχής ο ναός μετατράπηκε στο κεντρικό τζαμί της πόλης, το τζαμί Χιουνγκάρ (Αυτοκρατορικό), προς τιμήν του σουλτάνου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Ιμπραήμ. Στη νοτιοδυτική γωνία του τεμένους προστέθηκε εντυπωσιακός μιναρές με δύο εξώστες (σεριφιέδες) και στην πλατεία μπροστά του κατά τον 18ο αιώνα κατασκευάστηκε η υπάρχουσα υπόγεια κρήνη, στη θέση βενετσιάνικης δεξαμενής, για τις απαραίτητες τελετουργικές νίψεις. Το 1918 οι ορθόδοξοι κάτοικοι της πόλης κατέλαβαν το τζαμί και το καθιέρωσαν στο όνομα του Αγίου Νικολάου, εφοδιάζοντας τον ναό με το απαραίτητο κωδωνοστάσιο. Στο κέντρο της Πλατείας θάλλει μέχρι σήμερα ο μεγάλος και ιστορικός πλάτανος, στον οποίο πραγματοποιήθηκαν επί Οθωμανικής κατοχής πολλοί απαγχονισμοί, με αποκορύφωμα εκείνους του επισκόπου Κισάμου Μελχισεδέκ Δεσποτάκη και του ιεροδιακόνου και δασκάλου Καλλίνικου Βεροιαίου τον Μάιο του 1821. Στη μνήμη τους έχει τοποθετηθεί επί τόπου μια αναμνηστική πλάκα.

/ΣΤΑΣΗ 27Η: ΟΔΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ – ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

Ο ναός αυτός ήταν ο ενοριακός της ομώνυμης συνοικίας ήδη από τον 16ο αιώνα. Επί Οθωμανικής κατοχής αποτέλεσε τον μοναδικό ορθόδοξο ναό μέσα στην πόλη, παραμένοντας σε λειτουργία ως καθεδρικός του επισκόπου Κυδωνίας μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα. Είχε οικοδομηθεί πιθανόν κατά τον 13ο αιώνα και είναι τρίκλιτος, αφιερωμένος στους Αγίους Αναργύρους, στον Άγιο Χαράλαμπο και στον Άγιο Αρτέμιο. Το ανατολικό κλίτος, που είναι και το μικρότερο, είναι το αρχαιότερο. Διασώζεται η αφιερωτική επιγραφή του Ρέκτορα Nicolaus Venerio και του Γεωργίου Σταυριανού, ενώ το τέμπλο χρονολογείται στην περίοδο 1837-1841.

ΣΤΑΣΗ 28Η: ΟΔΟΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ ΝΤΑΛΙΑΝΗ – ΜΙΝΑΡΕΣ ΑΓΑ ΤΖΑΜΙΣΙ

Στην οδό Χατζημιχάλη Νταλιάνη διασώζεται ένας ακόμα χώρος τεμένους, που ήταν αφιερωμένος στον πρώτο αγά των γενιτσάρων μετά την κατάκτηση της πόλης. Ο χώρος δεν είναι επισκέψιμος, αλλά αποζημιωνόμαστε από τον μιναρέ του τεμένους, που παραμένει ακέραιος, διασώζοντας στο ανώτερο σημείο του την ορειχάλκινη ημισέληνο που τον επίστεφε, γεγονός σπάνιο σήμερα σε παρόμοια οθωμανικά μνημεία ανά την Ελλάδα.

ΣΤΑΣΗ 29Η: ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Θα κλείσουμε την περιήγησή μας με την επίσκεψη στο σημαντικότερο μνημείο των νεότερων χρόνων των Χανίων. Η Δημοτική Αγορά υπήρξε οπωσδήποτε το επιφανέστερο από τα κτήρια που ανεγέρθηκαν στα Χανιά επί Κρητικής Πολιτείας. Έχει σχήμα ελεύθερου σταυρού και διαθέτει μορφολογικά στοιχεία υστερονεοκλασικιστικά. Εγκαινιάστηκε τον Δεκέμβριο του 1913, στα πλαίσια του εορτασμού της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.